САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 94 (8202) ● 1997 сыл атырдьах ыйын 28 күнэ. Чэпиэр ● Сыаната — 1084 солкуобай.

БААҺЫНАЙ БУОЛУУ—БЫЙАНҒЫ ДЭЛЭТЭРИНЭН ҮЧҮГЭЙДЭЭХ

Мырылаалар өссө аастыт ноҕоолоҕо сүөһү аҥылытын бөдөҥнээһин сөҕүннааҕы былааннарын толордулар. Итиннэ киниилэр биир ый иһигэ түөрүт 1800 тонна оттоммуттар. Ол да эрээри, быйылгы үүнүүлээх сайытан оттоохуттан ууруна иликтэр. Бу күннэргэ аны бурдук хомуурга саҕаланна. Бурдугу үүнэрин иннэ дьарыктаатар Н. Г. Федоров салайаччылаах «Бурҕаанай» ХЭТ үүнүүтэ куһаҕана суох. Маны тэҥэ Г. Д. Николаев хортуоппуйу үүнэрэр «Сытым» баһынай хаһаайыстыбатын хортуоппуйун хомуурга бөлөхпүнэр. Уонсайынан нэһилиэкпэ сайытты үлэлэр хайа да кэнниттэ сыллардаҕар түмүктэрдээх буолуулуктар. Сайын сорох баһыгаадар Тайҥа Төрдүн уонна Кэлэҕэй сайылыктарыгар олорон үрүк ыгын ыабыттар. Кэлэр өрүгэр сайылыктааһыны күүскэ туһанар саваалаахтар, ол курдук, Туолума, Хорбут сайылыктара хастыы да баһынай хаһаайыстыбалар ыаныык ынахтарын сайыгы жэчпирэгнэрин быаарар сардаахтар-уоттаахтар. Баһынайдар ыралаан да буоллар хортуоппуйу, хаппыыстаны үүнэриини баһылаан, сыллата үүнэрэр баһыналарын иэнин кэнэтэн ньэллэрэ кэскиллээх дьаһаныы буолар. Онтон оҕуруот аһын олорпот, үүнэрбит ыал диэн суоҕун да кэриэтэ.

Быйыл сайын улууһ киниттэн, куораттан тиийэ тахсан уонпускалаахтар, уорох кыһаларыгар уорэнэр студеннар дьонноругар, аймахтарыгар от үлэтигэр көмөлөстүлэр. Амма уутуттар сотуҥнаах сир аастаан дуоһуйа сыныммыыттар. Мырыла курдук кэрэ дьиктэ айылҕалаах дойду сиргэ Амма орто сүүрүгэр биир ойуччу мэстэни ылыах ылар. Ол гыынан баран, быйыл сайын ортотуттан Кыыс Аммабыт ыраастан-ыраас, сырдык уута болоорхол уунан сохбуллан Амма хаттаахтары ыалдыттары санааҕа түһэрда... Уонча сыллааҕыта өрүс баһыгар өнуохалаах хайа суулаан хас да хонук өрүс барахсаны дьабин өҥүнэн сүүрүгүрэ устубута куруҥа сүрдээҕа. Оттон бу быйылгыгын араастаан түүбэ, сөрэйэ сатаан үөһэ Амма баһыгар көмүс суулаллар ол иһин бу курдук кэртийдэ, сорохтор саҥскы бөһаардар туруулларыттан сир ирэн күөллэр кэлэ түһэннэр маныык буолла диилэр. Маны туһаанныах үлэлээх айыҥа специалистара, экологтар быһаарыахтара турдаҕа.

Олохтоох бэйэни салайыллыы, нэһилиэк бэйэтин сиригэр-уотугар хаһаайын буолуутуттан тулалыыр эйгэбит, төрөөбүт төрүт туоллбэбит сарсыҥныгыта бэйэбиттэн быһаччы тутулуктааҕын чугастык ылынан олоххо киллэриэхтээхпитин сиргэ, айылҕаҕа дьалаҕай, үлүбэй сыныммыт—баһаардар туруулара, тыаны бас баттах кэрдии, талбытынан бултаһын, балыктаһын, сир аһыгар эрдэттэн өрүс-нолоһин курдук быһыдарбытын оруу-ойуур киллэриниэх, бөрөөдөктиэх туоаахпыт. Ототуттар эрэ кэрэ айылҕабыт араначчылыа, уон отчону бэрсиэ тосхойуо. Амма уноорбу үрэхтэргэ сылгата сүүһүнэн кийи бултуу, сыныньаа тахсар. Киниилэр бука бары аныгы саа-сэп, техника өртүнэн хаччыммыт бултуттар итиннэ эмиэ бука бары бултуу быраабылаларын тутуһаллар диэҥэ тардыныахха сөп. Сыл ахсын буллаллар бултуу ахсаана аҕыйыыр диэн этии сымыйа буолбатах. Быйылгыттан саҕалаан 3 сыл устата Саха сирин үүс улуустарын территориятыгар ол иһиттэр иннэ эмиэ улуустарыгар тайаҕы, кыыл табаны, кулаабайы, туртаһы уонна бүүчүөнү бултаһын үс сыл устата бобулунна.

Л. Г. Собакин төрүт олохтоох Мырыла ыччата, эдэр киһи. Совхозка, кэлин коллективнай предприятиеҕа уонтан тахса сыл устата кадровай бултуттан сылдьыбыта, үлэлээбита. Төрөөбүт-үөскээбит Амматын үрэхтэриниэн сонордьут сылаалаах сырыытын амсайбыт, үөрүүтүн да билбит бултуут, иннэ бултаҕыйаабытын туһунан эмиэ этэн аһарбыттаах. Леонид Григорьевич толору 3 сыл бултуттан тэйэн баһынай хаһаайыстыбатын тэриниэн үлэлээн-хамсаан олорор.

—Тыа сирин кийитэ буоларым быһыытынан сүөһү-ас тутан ону иитэн, көрөн-харайан олорор буоллахпыт, — диир баһынай. —Билигин 26 ынах сүөһүнү, итиннэ 12 ыаныык ынах, биир үөр сылгыны иитэн туруорабыт.

Леонидтан балачча элбэх сүөһүлээх хаһаайыстыбэ эбиккит, маны хайыа буолан көрөкүт диэн ыйыттыыбар: —Кэргэмминиэн иккиэйэхпит, дьиэ кэргэнбиэн баһынайга бөрбөхпүт. Биир МТЗ трактордаахпыт.

Бу «Аһынгас» биир дьиэ кэргэн баһынай хаһаайыстыбата өссө былырыын, иллэрэ сыл эмиэ элбэх сибиэннэйдэн иитэ сылдьыбыт эрээри, бурдук аанньа үммэккэ, көстүбэккэ тохтоторго күһаллыбыттар. Собакиннар быйылгы сылга государствоҕа 8 тонна үүтү, 2 тонна эти туттарар соруктаах үлэлиллэр. Бу биир ыал киниэ диэтэхха, ыыппыта суох. Маны таһынан бэйэлэрэ туттаралларыгар, аймахтарыгар бэрсэргэ хортуоппуйу, оҕуруот аһын дьалэччи-хоточчу үүнэраллэрин эбэн көҥдүнг. Леонид Григорьевич этэриниэн баһынайдарга туттэрэр бородууксуйаларыгар государство өргүттэн өйөбүл кэмигэр бэриллэн иһэрэ эбитэ буоллар тыа иһиттэ сөбүгэр, бэйэтин көрүнэн олоруон сөп этэ диир. Баһынай этии, үүтүн батарыытыгар эмиэ ууступтар ордук киниилэр курдук улуус киниттэн, куораттан ыраах күһаҕан суоллаах-иистээх чэскэ олорор дьонго көрсүллэрин биллэрин кэпсиир. Туолумаһан саахын, сайынын ардах кэниттэн барбаҕын көлө. Даайа Амматынан, Черкээҥнэн эргийэн улуус киниин булаҕын диир.

Леонид Собакин кыһалҕата нэһилиэк кыһалҕата буолар. Дьэ, итти курдук, кадровай булчут онуоха-маныаха диэри сонорун суолун «сойута» түһэн баһыгай хаһаайыстыбатынан үлэлиирин сирбэт.

П. СЫРОВАТСКАЙ.

ДЬАҺАЛТА ТҮБҮКТЭРЭ

Балаһыанньабыт уустук

Субу кэлээри турар кыстыкка, үп суоҕунан, балаһыанньа уустутурар кыахтаах. Улуус киниигэр да, нэһилиэктэргэ да сорох объектар сабыллар кутталлаахтар. Сылаанынан, бастатан туран, оскуолалар, балыыһалар, оҕо садтара, гаражтар хаччыллыахтаахтар. Нэһилиэктэргэ урукку курдук олохдьаһах сулууспалара суох буолуталаатылар. Итиэн сибээстээн биһиги хаһыаппыт корреспондена Хатылы нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыгын У. Н. Атласованы көрсөн кэпсэтиһэ сырытта уонна кыстыгы туох бэлэмнээх көрсөллөрүн кэпсиригэр кордесто.

—Атын нэһилиэктэртэн уратыбыт бөҕүөлэкпитигэр наһаа элбэх котельнайдаахпыт буолар. Барыта—17,—диир Ульяна Николаевна. —Ааспыт сүтүгэр итиилэргэ төһалеох кочегар үлэлээбита буолуоҕ, Ону таһынан олох-дьаһах сулууспатыгар уу таһар массыыналаах, автобустаах, электриктээх, заправщиктаах, монтажниктаах этилэр. Наада түбэлтэтигэр маны эрбэтэргэ дружбист эмиэ тутуллара. Оттон билигин олох-дьаһах сулууспатын начальника, бухгалтера, специалиһа уонна итти дьоммут олоччу үлэтэ суох хаалллылар. Оскуоланы, балыыһаны, оҕо садын сабыаг дуо. Ол иһин сорох кыра котельнайдары тохтоторго күһэллэрбит буолуо. Оччотугар оскуола мастарыскыайа, тракторы үөрэтэр көрдүһэ тоногоруллалларыгар тиийэр. Итти түмүгэр үс кочегар, биир дьиэ хомуйааччы үлэтэ суох хаалаллар, Хонтуорабытыгар уонна таранспытыгар үстүү кочегары тутар этибит.

Олох-дьаһах сулууспатын үлэлиттэрэ 1996 сыл ыам ыйыттан хамнастарын ыла иликтэр. Ааспыт сылга 27 кочегар үлэлээбит буоллаҕына, быйыл хаһыа хаалаллара өссө чуолкайдана илик. Үп суоҕуттан итинник уларыта тутуу түмүгэр элбэх киһи үлэтэ суох хаалар туруктаах, киниилэри хайдах үлэлиирбитин бэйэбит даҕаны билбэккэ олоробут. Быйыл хайдах дьаһанан кыһыны туоруурбутуттан бэйэм эрэ улаханнык мунчаарабын. Ону таһынан нэһилиэкпитигэр үүс былаанныардаах этибит даҕаны, эмиэ үлэн иитэн олоробут. Ол курдук, хонтуорабытын, заправкабытын санаабыт олбуордуохтаах этибит. Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии кыттыылаахтарыгар уонна онно баран өлбүт буойуннар ааматынньыктарыгар плиталарын оноготорон баран, олордо иликпит. Аны 300 точкаҕа АТС аппараттарын, оборудованиеларын атын дьоҥу кытта кэпсэтиһэн 8 эмэл, солк. аҕалтарбыппыт да, үп суоҕунан харчытын төлүү иликпит. Быһата дьоҥу албыннаан олоробут. Баһынай хаһаайыстыбаларбыт баччаанныа диэри ассоциациялара суох олороллор. Онуоха бастаан ыһыллыыбытыгар АО тэриниэммит бэйэбит даҕаны сыыстардыбыт.

Иннинитин дьоҥу кытта дуогабардаһан үлэлээбиэн суох буоллаҕына, нэһилиэк сайдар-үүнэр, тутуону ыытар кыаҕыттан тахсар туруктаах. Билигин дьоммут-сэргэбит өссө итэҕэйэр, хаһан эрэ сиэн төлөҥөхтэрэ диэн эрэнэр. Мэлдьи кураанах эрэнэриниэн ыраахтаппыт чахчы. Дьон тулуурдарыттан тахсыахтара, итэҕэйбэт буолуохтара. Дьаһалта төлүүр нэһэ элбэх, онтукаларын күн ахсын ыйыталаһаллар. Онон киһи үлэтигэр хаанан да куттанар балаһыанньата үөскээтэ, мэлдьи кураанаҕы эрэнэрэртэн ыыстар даҕаны буоллубут.

Билигин үлэлиргэ олус ыарахан буолла. Баһыгай хаһаайыстыбалар бэйэлэрин-бэйэлэрэ дьаһананнар сиэн үлэлиир курдуктар. Оттон тутууну ыытыыга, этэн даҕаны салааларга ыарахаттары көрсөбүт. Дьоҥу кытта кэпсэтиһэн, дуогабардаһан үлэлэтиэххин наада. Онуоха харчы суоҕа улахан мэһэйдиэн буолар, онтон олуйтарын хаалаҕын, Туга төлөһөр үөтэхпит буоллар, дьон актыыбынайдык кыттыа эбиттэр, сиэн ону-маны оноготоруохха сөп этэ. Быйылгы кыстыкпыт да боппуруоһун быһаарарбыт уустуктардаах буолла.

Оттон сүөһү кыстыгын тэрийиигэ кыахпытынан үлэлээн иһэбит. Быйылгы кыстыкка 1600 тонна дороххой аҥылыгы бэлэмнии соруктаахпыт. Итти иннитэн атырдьах ыйын 21 күнүнээҕи түмүгүнэн 1120 тонна оттоммуппут. Бу ааспыт нэдиэлэ устата төһө эбилэбитин чуолкайдыы иликпит. Сотору-сотору түһэр ардахтарбыт даҕаны мэһэйдиллэр. Итти күннээҕи турбутунан баһыгай хаһаайыстыбалар 620, нэһилиэнньэ 500 тонна оту сөбүлүүбүтүгэр. Быйыл сүөһү аҥылыгын былаанын толордорбут диэн үтүө бадараанныт. Билигин дьаны үгүстэр ходуһаларыттан тахса иликтэр. Итиэн күн-дьыл турар биэриититтэн улахан тутулуктаахпыт.

Онон улуус саҥа дьаһалтата маныык ыарахан, дьиэнниэрилээх балаһыанньаттан тахсар сөптөох суолу-иһи көрдүөҕэ, тобулуоҕа, нэһилиэктэргэ көмөлөһүөҕэ диэн эрэнэбит даҕаны. Саамай улахан кыһалҕабыттан үп-харчы боппуруоһа буолар,

УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫН 1997 СЫЛ АТЫРДЬАХ ЫЙЫН 20 КҮНҮНЭЭҐИ 353 №-дээх ДЬАҺАЛА

Федеральнай кредиты төлөрүү дьаһалларын туһунан

Федеральнай кредиты төлөрүү болдьоҕо кэлбэтэвэн:

1. Комбаяк (Дягилева Н. И.), сбербанк (Филиппова Г. И.), Сахакредитбанк (Алексеева Л. Г.) үс хонук иһигэр бас билиилэрин көрүгүттэн тутулуга суох предприятиелар, тэриллэлэр, учреждениелар испиһэктэрин ону сэргэ бааннарга расчетнай счеттаах предприятиелары реквизиттэрин ыйан туран, улуус дьаһалтатын үлэ управлениетыгар түһэрэллэригэр,

2. Улуус үлэ управлениета (Мохначевскай М. Н.) бас билиилэрин көрүгүттэн тутулуга суох барыа предприятиеларга, тэриллэлэргэ, учреждениеларга уонна федеральнай кредиты ылбыт предпринимателларга инкассовай поручениены туруорарыгар.

3. Эргиэн точкалаах барыа тэриллэлэр, предприятиелары, предпринимателлэри күннээҕи харчыларын киниилэри кытта үлэлиир бааннаа сүрүн счекка киллэрэллэрин эбээһинэстиргэ.

4. Дьаһал толоруллуутун хонтуруоллуурдаан улуус дьаһалтатын баһылыгын солбуйаччы Новгородов В. И. суһтэрэргэ.

А. ПАДРИН,
Улуус дьаһалтатын баһылыга.

СПОРТСМЕННАРЫ ИИТЭН ТАҺААРАР КЫҺАҒА

Бу күннэргэ Чурапчытаабы педагогическай училищеҕа 1997—1998 сс. үөрэх дьылыгар студеннары сүүмэрдэһии ыытылла турар. Республикабыт аралас улуустарыттан абитуриеннар кэлэннэр хайы-үйэҕэ экзаменнары туттарыы сылдьаллар. Интернат-оскуола улахан спортивнай сталатыгар жирэ сылдьан филиал сэбиэдиссэйин С. К. Сивцевканы кытта көрсөн кэпсэппит.

— Сергей Константинович, эйигин эмиэ хаһаалгыттан үлэлиигитий, туох үөрэҕи бүтэрбиккитий?

— Мин Москватаабы физкультурнай академиячы бүтэрэн бу училищеҕа былырыыгыттан үлэлии сылдьабын.

— Училище хас сыллаахха тэриллибитэй?

— Чурапчытаабы училище 1994 сыллаахха Дьокуускайдаабы педучилище филиалын быһыытыйан аҕыллыбыта. Быйыл бастакы выпуск бүтэрдэ.

— Миэхэ хас сыл үөрэхтэлэрин уонна туох идэни ылыахха сөбүй?

— Барыта үс сыл үөрэхтэлиэн. Бүтэрдэххинэ физкультура учуутала эбэтэр алта спорт көрүнүгүттэн талан ылбыт бир көрүнүгэр тренер буолаҕын.

— Көрүнүгэри ыытыа билсиһиннэрэллэр буолаҕай?

— Оонньуулаах көрүнүгэр (мэнэ волейбол уонна сүүрүү кэпсэлэр), хайыһар, дуобат, тустуу уонна национальнай көрүнүгэр бааллар.

— Оҕолору хас тренер дьарыктыырый?

— Тренердэр алтыалар, алта көрүнүгэ бириэдин тренер. Үөрэх туһунан кэпсэтэллэр, күнүгэ 3-4 паарабаҕа үөрэхтэлэр, онтон киһэтин нэдиэлэҕэ биэстэ дьарыктар буолаллар.

— Студеннар уонсай дьиэҕэ хаалларыллаллар дуо?

— Хаалларыллаллар. Оҕо курдук 1996 сылтан саҥа. отут миэстэлээх уонсай дьиэ аҥылыйыта. Оҕолор бэсхо аҥыыр остолобуйдаахтар.

— Стипендия хайдах бэриллэрий?

— Стипендия ый аайы кэлэр, арыт мэйэйдэр баар буолаллар хойутуур. Стипендия "кюлэх эбэтэр үөрэҕи көтүтэр" түбэлтэҕэ быһыллар.

— Быйыл училищеҥ хас оҕо бүтэрдэй уонна ханна сүүмэрдэһиннэ хас оҕону ылаҕыҥ?

— Бастакы выпуска барыта 25 оҕо бүтэрдэ. Быйыл бастакы уонна иккис потоктартан көрөн, сүүмэрдэн эмиэ 25 оҕону ылыахтаахпыт.

— Билигин бастакы поток оҕолоро туттарса сылдьаллар, онно барыта хас оҕо баллаах?

— Бастакы потокка 50-са оҕо кэлбит, оттон иккис поток экзаменнара баланан ыйын 1 күнүттан саҕаланыахтара. Онно документтары атыылдьах ыйын 25 күнүттэн тутабыт.

— Көҥүл истэҥчилэри (вольнистары) ылаҕыт дуо?

— Истэҥчилэри ылыы диэн суох. Барыта харчыттан тутулуктаах. Бэйэлэ билэрин курдук ырыынак үрэтэ. Былырыын 5 оҕо харчы төлөөн үөрэммиттэрэ. Оҕо эбэтэр дуоҕабарыттан үөрэнэллэр. Кинилэр уҥуллубут оҕо онтуларыгар кэпсөн студент буолаллар.

— Үөрэхтэн уҥуллуу үчүн туохтан тахсарый?

— Арыгы иһин уонна үөрэҕи көтүтүү уҥуллуу тиэрдиэхтэрин сөп.

— Сергей Константинович кылгастык СПУ-лаах ситиһиилэриҥ туһунан сырдатыҥ эрэ.

— Быйылгы ситиһиилэрбит диэн кыргыттарбыт САХАВА-ҕа бастаабыттара. Уолаттар эмиэ региональнай волейбольнай лигаҕа кыттан застыыры ситиспиттэрэ. Мас тардыһыытыгар Николаев Быганов уонна Василий Лыткин республикатаабы чемпионнаккаа 3 миэстэни ылан туралларе, Иван Поисеев «Манчаарыта» иккис миэстэҕэ буолбута. Оны таһа маҥтан дуобакка үс маастар таҕыста.

— Эйиэхэ туттарса кэлэр оҕолорго туох туһаайан этиэхэҥит этэй?

— Ким үчүгэй бэлэмнээх, бэрэдэктээх, миниккиэ эрэллээх, үөрэҕи салгыы сайыннарар баҕалаах - оҕо биһиэхэ кэлиҥ.

— Кэпсэппитиҥ иһин улахан баһыыба, үлэҕитигэр ситиһиилэри баҕарабын.

Кэпсэтэ Аа ПОСЕЛЬСКАЯ.

„АЛГЫС" УҺУЙААН

Чыааҥнаратаабы «Алгыс» уһуйаан тэрилгэтэрэ арааас өрүттэх дьаһалы тиһигин быстакка ыытар. Алгысчыт сэтинньиэ аҕалар конференциялара буолбута, онно 28 ааҕа уонна эйиэ сылдьыбыттара, Петр Таврильевич Попов былыргы булт үлэтэрин көмпүтүөтө, суоҕамна сиэрбитэ. Оттон баламьаннаах белет оҕолоро норуот үөрэҕириитин туйгуна Галина Афанасьевна Аммосова салалтатынан бэлиэтээһин сиэрэ-туомун ыгырдылар. «Балыыстаабыт обутэбит дьарыга» темаҕа бөскөдө онордулар. Алгысчыт Егор Дмитриевич Сорокоумов булт тэриллэрин ардыгаабыны биһиннэрдэ. Оҕо кэнниттэн төрөппүттэр викториналаҕа кохтоохтук кыттыннылар, кыайбыттар оҕолорун онтоҕуктарынан наҕараадаланнылар. Түмүккэ балык мунни иһэ-иһэ оҕо интэриэстэрин бөҕүруоҕуттар, саналарын атастастылар.

Уһуйаан оскуоланы кытта эмиэ ыкса сибээстэхтик үлэлиир. Учууталлар хардарыта уруокторга сылдьаллар, холбоҕуктаах педсоветтары, тумсүүлэри ыыталлар. Сыл ахсын оскуолаҕа хинэччилэри кичэллээхтик бэлэмнииллэр уонна анал комиссиҕа бөтөргэтэллэр. Быйыл 21 оҕону эдэр көскиллээх истэҥчилэр О. И. Гоголева уонна М. П. Попова бэлэмнээтилэр.

Коллектив атыттар опыттарын кодьүүстэхтик туһанар. Маныаха ордук сыл ахсын үгэс курдук ыытылар 4 уһуйаан—Төлөй, Толоон, Мутуҕан, Чыаҥнара—үлэйиттэрин конкурстара элбэҕи биэрэр. Конкурска кыттаары бэлэмнэнии, атыттар үлэлэрин бөлсүһүн байа билиитин ханнатыыра бэртээхэй оскуолаҕа буолар. Быйылгы конкурска «Алгыс» уһуйаан интэриэччита О. И. Гоголева бастаата. Кини Сылаҥнаа буолбут улуус интэриэччилэрин күрэхтэһиилэригэр эмиэ кыттан «Уран уус тыллаах интэриэччи» аатын ылбыта.

Оҕо дьиҥбурун сайыннарыыга туһуланан элбэх үлэ тэриллэр, «Дьиэрэйгэй» үөкүү, «Ырыаһыт ыччат» ыырыа куруһуоктара үлэлиллэр. Оттон норуот маастара эдэр үлэйит В. П. Быстынаа «Имигэчээнэ» куруһуолун оҕолорун онтоҕуктарын быыстапката төрөппүттэр кэрэхсэбиллэриҥ ыстыан ылар. «Уран тарбахтар» куруһуок оҕолорун модаларын отчуоттуур кинэҕэ эмиэ хайдаабыттаах.

А. ПОПОВА.

УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫГАР

«РЫНОК ЭКОНОМИКАТЫН СПЕЦИАЛИСТАРЫН ҮӨРЭТТЭРИИ ОРОЙУОННААҐЫ ФОНДУН» УЛУУС СОЦИАЛЬНАЙ-ЭКОНОМИЧЕСКАЙ САЙДЫЫТЫН ОРДУК СУОЛТАЛААХ ХАЙЫСХАЛАРЫГАР ҮЛЭЛИИР СПЕЦИАЛИСТАРЫ ҮӨРЭТТЭРИИ ФОНДУГАР УЛАРЫТАН ТЭРИИЭР ТУҺУНАН ДЬАҺАЛ

«Рынок экономикатын специалистарын үөрэттэрии фондун» улуус социальнай-экономическай сайдыытын ордук суолталаах хайысхаларыгар үлэлиир специалистары үөрэттэрии фондугар уларытыынан уонна фонд сэбиэтин составын саҥардыыны маннык дьаһалы ылабыт:

1. Фонд саҥа составын бөтөргэтэрэ:

Шадрин А. А.— улуус дьаһалтатын баһылыга, председатель.

Ермолаева Е. Е.— улуус дьаһалтатын баһылыгын социальнай бөҕүруоскэтэргэ солбуйаачы, председателя солбуйаачы.

Новгородов В. И.— улуус дьаһалтатын баһылыгын экономикаҕа уонна үөкэ солбуйаачы, чилиэн.

Ефимов Д. П.— ыччат отделын начальника, секретарь.

Соловьев В. Н.—Чурапчы улууһун народнай судьуйата, чилиэн.

Петрова М. Е.— үөрэх улуустаабы управлениетын специалиста, чилиэн.

Яковлев Г. М.— Чурапчытаабы республиканскай спортивнай интернат-оскуола физикаҕа учуутала, чилиэн.

2. Фонда ревизиялыыр комиссиятын составын бөтөргэтэргэ:

Дягилева Н. И.— Чурапчытаабы комбинат управляющайа.

Филиппова И. И.—Хайахсыт нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыга.

А. ШАДРИН,
улуус дьаһалтатын баһылыга.

ҮЧҮГЭЙ ДЬОН ТУҺУНАН

БАЛБААРАБЫТ БАРАХСАН

Эмиэ эрэ тахтаах эстиэллэр Хайахсыт нэһилиэгин кийиттэрин СССР харыстабылын туйгуна В. С. Поисеевканы.

Олоҕум устата бу сир үрдүгэр үс үгүс идэни үрдүктүк тутабын учуутала, эмчити уонна судьуйаны. Бэтэй мааны сырдык, ыраас эрэ санаалаах дьон кыайар үлэлэрэ диэн саныыбын. Хомойуох иһин, тоҕо эбитэ буолла аан дойдуга «саамай, саамай» үчүгэй биһиги дойдубутугар бу идэлэр ситэрэ сыаналамматтар: үлэлиир, олорор усулуобуйалара мөлтөх, хамнастара намыһах. Тоҕотун билиҥ дааҕаны өйдөөбөппүн, туос санаабар, чэпчэки уонна кэрэгэй, нэ хоһоонго тутах курдук...

Балбаара барахсан... Төбөлөөх оҕо олоору тэбиэлэнэ сытарын, төбөлөөх киһи кыйаҕатын, ыарыытын ылҕаан ылан күнү көрдорорүй? Күннэҕи олохха ким ону аахыта баарай, төбө сыратта-сылбата баарын ким ситэрэн өйдүөҕэй, табах сыаналыыгай...

Киһи олоҕо — мутугунан бырааҕар мунгур үйэ. Олох уһаатаҕына уһуур, ылгаатаҕына аһары ылгыыр дааҕаны. Ону ким тымтыктанан көрбүтэ, урутаан өлбүтэ баарай. Дэҥнэ-өйдөлө түбэһии, умат

ЧААҺЫНАЙ БАС БИЛИИТТЭН НОЛУОК АА҅ЫЛЫЫТА УОННА ТӨЛӨНҮҮТЭ

Россия Федерацыятын 1991 с. ахсынньы 9 күнүгэ нээ҅ин «Чаа҅ынай дьон бас билиитигэр нолуоктан тустарыын» Сокуонуга (хаалларыллыбыт, уларытыллыбыт, бэлиэрин учуоттаан) уонна Саха республикатын 1997 сылга нолуок политикатын туһунан 1997 сыл тохсунньу 15 күнүнээ҅и сокуонутар олоҥуран чаа҅ынай дьоннортон маннык бас билиилэ҅тэн нолуоктар тутуллаллар: олорор дьиэлэ҅тэн, квартиралартан, даачалартан, гараастартан уонна да атын тутуулартан, онуо ба҅ынан мотуордаах оҥочолоҥтон ураты уунан, салгыныынан сылдьар транспортан.

Россия Федерацыятын иһигэр итэ-аатаммыт бас билиилэ҅эх биирдиилээн дьон барыа бу нолуогу төлүүллэр. Чаа҅ынай легковой массыынаалаах, мотоциклаах, мотороллердаах, грузовой массыынаалаах, тракторда҅ах уонна да атын самоходнай механизмнаах массыынаалаах дьон «РФ суолун фондатын туһунан» Сокуонунан олохтоомут бэрэ҅эдэгинэн уонна кэ҅эмэйинэн транспортнай средстволаах бас билээччилэр нолуогу төлүүллэр.

Дьиэлэртэн, эбии тутуулартан уонна транспорт иһин нолуок бу бас билии тутуллаларыттан, тутуллубатыттан тутулуга суох төлөнөр.

Чаа҅ынай бас билиитэн төлөнөр нолуок бу бас билии баар сириэн, олохтоох бюджетка киирэр.

Чаа҅ынай бас билиитэн төлөнөр нолуоктан чаҥчатилэр:

1. Ураһа аатаммыт чаа҅ынай бас билии нолуогуттан толору босхолоноллор:

—Советскай Союз геройдара, Российскай Федерация геройдара, Албан аат үс степеннээх ордена҅ынан наҕараадаламмыттар.

Чаҥчатиилэн туһунарга Советскай Союз эбэтэр Российскай Федерация геройун кириэстэтэ ордена кириэстэтэ баар буолуохтаах.

—I уонна II группалаах инвалидтар, чэрчэхтэриттэн инбэлиитэр. Чаҥчатиини биэрэрга инбэлиитин туһунан удостоверениеҕа олоҥураллар.

—Гражданскай уонна Аҕа Дойду сэриитин кыттыылаахтара. Чаҥчатин Аҕа Дойду сэриитин кыттыылаа҅ын удостоверениетыгар эбэтэр чаҥчатиилэн туһанар бырааптаах удостоверениеҕа олоҥуран бэриллэр.

2. Дьиэттэн, эбии тутуулартан нолуогу төлөөбөтөр:

—РФ пенсия туһунан Сокуонунан олохтоомут бэрэ҅эдэгинэн анаммыт пенсионердар.

Пенсионнай удостоверениеҕа олоҥураллар:

—Афганистаанга эбэтэр атын дойдуларга ыытыллыбыт байыаннай дьайыыларга сылууспаны бэрбиттэр уонна онно байыаннай сборга ыҥырыллыбыттар.

Улууста҅ы байыаннай комиссариаттан, байыаннай чаас биэрбит справкатыгар уонна чаҥчатиилэн туһанар свидетельствоҕа олоҥуруллар.

—сылууспаларынан эбээһинэстэрин толороор кэмнэриттэн өлбүт байыаннай сылууспалаахтар уонна государственнай сылууспалаахтар тоҕоостуттарэ уонна кэргэннэрэ.

Чаҥчатин бу сылууспалаахтар өлбүттэрин туһунан справкаҕа олоҥурар. Үлэлэрин толоҕо сылдьар кэмнэриттэн өлбүт сылууспалаахтар кэргэннэриттэн чаҥчатин бэриллэр, оскотун хос кэргэннэммэтэх буоллахтарына.

Транспортнай сириэстибэлэртэн нолуоктан 10 ат күүһүттэн улахана суох күүстээх мотуордаах оҥочолоох дьон босхолоноллор.

Улууска сокуоннай олохтоох дьаһалта нолуокка ставкатын намыһатыан, нолуок төлөөччүлэр категориялларыгар уонна биирдиилээн төлөөччүлэргэ чаҥчатин олохтуон сөп.

Саллаанньтээҕи сокуоннай дьаһалта нолуокка ставкатын намыһатыан, нолуок төлөөччүлэр категориялларыгар уонна биирдиилээн төлөөччүлэргэ чаҥчатин олохтуон сөп.

Саллаанньтээҕи сокуоннай дьаһалта биирдиилээн эрэ төлөөччүлэргэ чаҥчатин олохтуон сөп.

Сыл устата нолуокка чаҥчатиилэн туһанар бырааптаах үөскүүр түгэнигэр, хайа ыйга чаҥчатиилэн туһанарга бырааптаммытынан, ол ыйтан босхолоноллор.

Сыл устата чаҥчатигэ бырааба сүттэҕинэ, ол бырааба суох буолбут ыйыттан саҥа кэлэр ыйтан нолуогун төлөөн барар.

Нолуокка чаҥчатиилэн туһанарга бырааптаах гражданнар бырааптарын дьонуйдуулуунан бигэргэтиэхтээхтэр.

Дьиэлэртэн, эбии тутуулартан нолуок Россия Федерацыятын субъектарын сокуон таһаарар былаас органынан олохтоох ставканан сыл ахсын төлөнөр, инвентаризационнай сыаната биллибэт түгэнигэр — булгуччулаах страхованиеҕа быһаарыллар тохсунньу 1 күнүнээ҅и сыанатыттан ылыллар.

Дьиэ, эбии тутуулар биир төлөөччү киһиттэн атын киһиэхэ бэриллибит түгэнигэр, маҥчайгы хаһаайын ыйыллыбыт дьиэтэ, эбии тутуулара иккис бас билиититтэн тахсыбыт ыйын саҕаланыытыгар диэри сыл саҥатыттан нолуогун төлүүр. Хас биирдии саҥа бас билээччиттэн иккиэ дьиэҕэ, тутууга бас билиигэ киирбит ыйын саҕаланыытыттан нолуок төлөтүллэр.

Саҥа тутуллан таһаарыллыбыт дьиэлэртэн, эбии тутуулартан олохсуйуллубута 3 сыл кэнниттэн нолуок төлөнөр.

Дьиэлэр, эбии тутуулар урусхалланар түгэннэригэр, (эбэтэр транспорт) нолуок төлөтөөһүнэ бас билии суох буолбут ыйыттан саҕалаан тохтотуллар. Онно оловуруунан коммуналынай тэриллэ, тыа сиригэр олохтоох дьаһалта бизнэбит, бу түбэлтэни бигэргэтэр документа буолар.

Бас билээччитэ суох, эбэтэр бас билээччитэ биллибэт тутуулартан, эбэтэр нолуок тэриллэтинэн хаһаайына суох диэн учуокка турбуттартан нолуок төлөтүллүбэт.

Уопсай өлүүтэ бас билэр дьиэлэртэн нолуогун хас биирдии бас билээччи бэйэтин өлүүтүгэр тиксэр чаа҅ынан төлүүр.

ТРАНСПОРТАН НОЛУОК СТАВКАЛАРА УОННА НОЛУОГУ АА҅ЫЫ БЭРЭЭДЭГЭ

Транспортан нолуок двигателин күүһүттэн тутулуктаах төлөтүллэр:

Бастакы колонкаҕа нолуоктанар объектар. Иккис колонкаҕа —нолуок кэмэйэ бырыа҅ыанынан, (нолуок аа҅ыллар күнүгэр дьайар ыйдаа҅ы үлэ төлөбүрүн алын кэмэйиттэн).

Мотосани, моторнай оҥочолор, уу мотоциклара, буксирдар	—3
Баржалар хас биирдии ат күүһүттэн эбэтэр хас биирдии ныамтатын наловатыттан	—4,1

Транспортан нолуок сыл ахсын тохсунньу 1 күнүнээ҅и турутунан, кыра мэ҅эрэйдээх судноларга налоговай инспекциҕа бэриллибит сибидиэнньэлэриттэн аа҅ыллар.

Транспорт хас да киһи бас билиитигэр сылдьар буоллаҕына, ким аатыгар регистрацыламмытынан нолуок төлөтүллэр.

ЧААҺЫНАЙ ДЬОН БАС БИЛИИТИТТЭН НОЛУОК ТӨЛӨНӨР БЭРЭЭДЭГЭ

Нолуогу төлөөһүн тэҥ олүүнэн иккиэ бирдэмэҕэ төлөнөр—балаҕан ыйын 15 уонна сэтинньи 15 күннэригэр диэри.

Гражданнар бирдэмэтигэр нолуок төлөөһүнүгэр тардыылыбатах түгэннэригэр нолуок аа҅ыллыыта иннинэ үс сылтан алба҅а суох оҥоһуллар.

Гражданнарынан нолуок төлөбүрүн бириэмэтэ хоһутатылыннаҕына, төлөнүөхтээх сууматтан хас биирдии күнүгэр 0,7 пеня аа҅ыллар.

Нолуок бириэмэтигэр төлөмөөтөх түгэнигэр буруйдаах, чаа҅ынай дьонго олохтоомут сокуоҥа сөп түбэһиннэрэн бириэмэтигэр киллэриллибэтэх нолуоктары төлөттөрөргө миэрэлэр туттуллаллар.

ХОТУ КӨҺӨРҮЛЛҮҮ 55 СЫЛЫГАР

«СУТААКЫЛАРТАН» АТЫННЫК АА҅ТААБАТТАРА

Кытаанахха 1942 сыллаахха диэри «Күүһү түмүү» колхоз хоту уонна соҕуруу биригэдэлэргэ хайдыһан, сиэн дьон тэҥинэ, үлэлээн-хамсаан олорбуппут. Онтон соҕотохто хоту көһөрүллүүгэ барар сүбүлүгэнигэр түспүппүт. Аҕам Павлов Илья Николаевич уонна убайым Федоров Алексей Иванович уонна эбэм 87 саастаах Боккуойа эмээхсин буоламмыт колхозпут 42 хаһаайыстыбатын кытта барсыбыппыт. Чуурканы эрбээн тэлиэгэ онгорбуттаа҅ыгар сороҕор эбэм олорсоохтуура, ол быыһыгар эмиэ да сатыылаан ыларэ. Барааларыгар нистэнэр массыынабытын, ынахпытын нолуокка диэн заттаанар туран хаалбыттара. Олору Василий Дьячковскай диэн киһиэхэ туттарбыттара. Сор-муус өҥөнөн Аллараа Бастээҕи булбуппут, хата сотору баарсаҕа олордо охсон хоту утаарбыттара.

Аара хаа҅ыбыт бурдуга бүтэн хаалбыта, онон хоргуйан барбыппыт. Оҥолорго 15-тээх ыыс эмиэ, иккиэ олох өйдөөбүппүн, кыра эрдэхпинэ өлүүт этэ. Күнүүртэн 6 нөс аллараа Чокуурапкаҕа түүн ыас хараҥаҕа тиийэн суоҕэммиппит. Биһиги ыалларыбыт түгэннэриттэрэ, дьолбутугар сүрдээх үчүгэй ыалга түбэһэн абыраммыппыт, бэйэлэрин астарыттан көҥөммөт этиллэрэ. Сотору кинилэр ыраах бултуу баран хаалбыттара, аҕабын, убайбын, миигин илиминэн балыктаа҅ыгга анаабыттара. Олохтоох «Кыһыл таба҅ыт» колхоз чилиэннэрэ буоллубут. Ити нурдук балыктыы сылдьаммыт тымныйан ыарыыдыбыт, оҥолорго эмиэ тоҥмо хаптан кэлиэ҅. Аҕабыт суорҕан-таллах киһиэхэ буолар. Сотору убайбыныын биһиги эмиэ охтобут. Эбэбит эмээхсин чөкүйэн өлөөхтөөбүтэ. Онтон 1943 сыллаахха убайым Алексей аччыкаан, ыалдьан бас ыыгар эмиэ барыахтаабыта. Аҕабын дьаамынан Күнүүргэ балыһаҕа ыыппыттара. Онон чорон соҕотох туран хаалбытым. Колхозпут быраабылыанньатын председателинэн Синсктээх киһиэхэ кэлэн абыраабыта. Кини 5 кг бурдугу көрдөстөөбүтэ. Онтукабын убаҕас гына хаа҅ылаан сиибин. Онтон сотору аҕам тиийэн кэлбиэ. Сайынын бастаан уһаарар илимнэ, кэлин мунхаҕа биригэдэҕэ анаабыттара. Хамнаспытын хас декада түмүгүнэн биэрэр буоллулар, онно паай дэн көрүлларэ, онон ким тоҕо паайдаа҅ынан ыларэ, күндүөбэй балык балачча тахсан абыраабыта сирбитигэр эмиэ биэрэллэрэ. Сылыа мунхаларыгар сиэ сыстан барбытым. Иэн, лаппыыныах хотогос туһэрээччиэн, сороҕор эрдиһитиэн сылдьыталаабытым. Биригэдьиирбит үчүгэй баҕайы оҕоньор этэ. Миигин үлэһит диэн хайгыыра, аһынара. Сороҕор паайым 120 тиийэлиир буолбута. Балыгы хото ыллахпытына балачча үптэнэр этибит.

Нонгуо сылыгар аҕабын Булуҥна деддоо тутуутуттар ыыппыттара, мин эмиэ барсыбытым. Онно гартин обкомун бастакы секретаря Илья Егорович Винокуров кэлэ сылдьарын аҕам көрсөн, хайдах туох сылдьарбытын, олохтоохтор ардыгар хомпуустуулларын, бэйэтэ ыарыыгаан буолбутун кэпсээбит. Онуоха колхоз салалтатыгар сурук суруйан биэрбит. Онон председательбит нуорма сыыһа биэрэн, үбүлээн дойдубутугар ыытар буолар. Иэн олох күүн этэ. Күнүүртэн алтыныы 24-гэр Горохуокка олорбуппут. Аны кэдьымах киирэн барда, тымныы буолла. Онон нэһиилэ Эдьигээнгэ эрэ каллибит. Аҕабыныын сүбэлэспитэ буоллубут, ким аара киһиэхэ-сүөһүтэ суох сиргэ тоҥон хаалыахпыт диэн кутаммыт борохуопутуттан түстүбүт уонна бөҕүөлэккэ тиийэн түбэһиэх бинр дьиэҕэ киирдибит. Кэпсэтиһэн билбиппит эмиэ көһөрүллүүгэ киирбит чуапчылар эбит. Аҕам лесхозка мас кэрдиитигэр үлэҕэ киирбитэ. Онон балаакка, үүтээн ордуулаах итиннэ иккиэ сыл хаалаабыппыт.

Онно аспыт быстан эрэй боҕоҥу көрорбут, ол быыһыгар тымныйан ыалдьан да ыларбыт, туох аанньа таҥастаах-саптаах буолуохпутуй. Онно сорох дьон биһиги «сутаакылар» диллэрин олус ахмойо истэрим, оттон үүтэрин кытта эйэ-дэмнээхтик кэпсэтиһэрбит, эн-мин дэһэрбит. Дойдуттан сиртэн тэйэн сыыттахха, биир истиг, сылаас тыа истэр үчүгэйин билбитим. Ол дойду климатын тулуйбакка, тымныйан ыалдьыбытым биигин доруобуйабар улаханнык оҕуста, атахпынан олох иэдэйэн сылдьабын. Тоҥуу-хатыы, хоргуйуу, тымныйыы киһиэхэ сыанан аҕаабат эбит.

Биһиги аҕабыныын дойдубутун 1947 сыллаахха булбуппут. Кэлээт даҕаны колхозка мэнньэксэтыыллар, үүт астааччынан үлэлээбитим. Ама да аастыбын иһин амырыын сыллар кэлэн барбыттар. Биһиги оҕолорбутугар, сиэннэрбитигэр аны онуок олох кэлбэтигэр баҕарыам этэ.

Ити курдук эрэйи эҥэрбитинэн тыыраммыт, эпитинэн-хааммытынан илэ билэммит аҕам үгүөҕа дойдутугар кэлэн хаалаахтаабыта. Кэлин олоҕум арыһын буламмын ыаллыы Таатта улууһугар Баайаҕанан, Ытык Куолунэн олорбуппут, үлэлээбиппит. Дьон тэҥинэн үлэлээтэххэ-хамсаатахха, сырыттахха хаанна баҕарар олоруохха сөп. Ол иһин биһигин оҕолорбор, сиэннэрбэр үлэни таптыылларыгар сүбэлиибин. Киһи дьоло-соргута — үлэ. Кэргэним К. В. Лазарев 1960 сыллаахтан Чуапчыга «Сельхозтехника» холбоһугар трактористаабыта. Онно сүрүннэн сири онороллоро. Онон ыраах урах бастарынан хоно-өрүү сылдьан үлэлиирэ. Ол кэмиэ, оҕолорум өссө кыра эрдэхтэриэ, дьиэбин-уоппун бэйэм көрөн олорором. Кырдьаҕас киһи быһыытынан биигин эдэр ыччаҕа, сүбү күүһүн ыарахан олоххо, үлэттэн илиилэрин арааргыттарыгар, бэйэлэрин иккиэ ардыларыгар көмөлөсүүлэриэхтэрин, хардарыта ытыктаһаллар диэн баҕарыам этэ.

Е. И. ЛАЗАРЕВА,
тыыл, үлэ ветерана, хоту көһөрүллүү кыттыылааҕа.

БАҺААРЫНАЙ ЭТЭРЭЭТЭ ХАЙДАХ ОЛОРОРУЙ?

Атырдьах ыйын 15-тэн балаҕан ыйын 15 күнүгэр диэри улуус үрдүнэн ыстыыка бөлөмнэлиҥ көмүгэр тэриллэрэ арааммыа үлэлэрэ ыытыллыбыттарынан, уоту ыытта сэрэхтэх буолууну күүһүрдэр сыалтан Чурапчытаабы 29 №-дээх государственнай баһаарынай сулууспа этэҥэтэ месяцтан ыытар. Онон бу месячнигынан сиппэстэрэ, баһаарынайдар үлэлэрин-хамнастарын, олохторун-дьаһахтарын кытта билсэрэ начальник А. Н. Иванову кытта көрсө кэпсэттим.

—Баһаарынай этэрээккэ аттестацияламмытынан 35 киһи үлэлиир. Салаабар составка—7, оҥоо салайар составка—4 киһи, онтон атыттара рядовойдар. Маны таһынан Дарпинскэй филиалга 7 киһи баар. Тирэх пуммут базата мөлтөх туруктаах, хонтуора дьиэтэ—1970 сылааҕы тутуу. Сэрэк эмиэ ол бараабыта. Быйыл тэриллэрэ көмөлөрүнэн дьиэ барааһын туһугар кыраскалааһыт, гараж муостатын бетонлааһын үлэлэрэ ыытылла турадар. Техника аттыгар 4 байыанай—онтон иккитэ—резервэ, иккитэ—көмө массыыналар баалларе,—диэн Андриан Николаевич кэпсэтиҥнэ сабалыыр.

Этэрээт Дьокуускайдаабы баһаарынай сулууспа управлениетыгар бас бэриниэр. Киниэ̀р нэһилиэ̀ннэрин, дьон малын-сатын, олорор дьиэлэрин, базаларын, нэһилиэннэ тачыгар баар обуурдарын сэбиэрдэн харыстыыр эбээһинэстэрэ̀х. Баалар түбэлтэлэ̀ тахсыбыт быдырыыстаабыттар эрдэхтэ̀р. Онтон кэлэ̀н быдырыын баһаар 16 түбэлтэлэ̀ регистрацияламмыт буоллаҕына, быйыл—9. Быйыл 54 мөл 808 тыһ суумалаах хоромньу тахсыбыт буоллаҕына, быдырыыттан сылдьыбыт киһини чаҕытар—983 мөл. Тэриллэ Ис Дьыала Отделын, нэһилиэктэ̀р дьаһалталарын, участковайдары кытта быһаччы үлэлии ыытар.

Быйыл тоҕо түбэлтэ регистрацияламмытын ыйытаһабын.

—Чурапчы сэтиэнньэтин Ленин уулуссатыгар баар павильнай дьиэлэрэ наһаа төгүлүйэн баһааһа буолбутун быыһаатыбыт. Октябрьскай уулуссаҕа 34 №-тэ̀р квартира уоҥна Коркин уулуссатыгар биэрдьиэ улэйбан эрэллэрин ууллардыбыт. Баһаардаах сурун бириинэлэриттэн электро-уот мэлтэҕэ, туһааннаах дьоннор үлэлэрэ̀гэ эпидемиологическэ суохтук сыһыаннаһаллара буолаллар. Оҥу тэҥэ бөҕүлэ буолуталаабыт күүстэ̀х этиҥнэр, чаҕылҕаннар дьон олоҕор-дьаһаҕар нуталлары үоскэттилэр,—диэр начальник.

Этэрээккэ штат биллиҥин туолан турар. Ол да үрдүнэн ыйыталаһаччы, үлэҕэ кэпсэтэччи эбэх. Ордук армиттан саҥа кэлбит уолаттар сэҥэрэллэр эбит. Биллиҥин 2 сотрудник Хабаровскайдаабы тутуу техникумун баһаарынай отделениетыгар, 1 сотрудник Екатеринбүргдаабы байыанай-баһаарынай училищеҕа үөрэнэллэр. Лачыгай составтан ыйы аайы баһаарынай-строительной бөлөмнэлиҥнэ начет туттарар, үстэ туттарбатах киһи сылайыллар. Үлэһиттэ̀р кыһыын спортивнай саалаҕа кэлэллэр дьаһахтаналлар. Уоксайыыннан, бу үлэҥ биллиҥиниэрэ̀ тыарыйа эттэхха, рядовойдары сүүмэрдэһиҥ бастаан байыанай-врачебнай комиссияҕа көрүүттэн саҕаланар, ол эбэтэ̀р баһаарыыныы дорообуйатын туруктар улахан болҕомто ууруллар. Оҥу аастыттар 3,5 ый кэтэҥ көрүүгэ үлэлиллэр, онтон анал аттестационнай комиссияны аһаллар. Быйыыттан саҕаламмыт баһаарынай-прикладной спортка республикаҕа курохтаһыы ыытыллар. Онно биһиги уолаттарбыт биллиҥнэ орто көрдөрүүлэ̀х иһэллэр.

Биирдиҥ сменаҕа хараул—начальника (офицер), иккиҥ көмөлөһөччүтэ (прапорщик), суоллардар уоҥна баһаарыыныктэ̀р үлэлиллэр. Оҥу тэҥэ суукканы быһа баһаардары регистрациялыыр, телефуоннэрэ̀гэ эпидиспетчер олорор. 7 комплект бөҕөбүй анал таҥас иэдэрэ̀э сыд кэлбит. Дьиэҥ, сулууспа үлэһиттэрэ̀э бука барыа формаҥа анал таҥастарынан хаамчыллыахтаахтар этэ. Биирдиҥ рядовойга хамнас суоттуган ыйта 200—300 тыс. суумалаах паек көрүллүөхтээҕэ̀э харчы суоҕунан бэриллэ илик.

Андриан Николаевич дьаһалта оттуттэн комо, ойоҕуна суоҕун этэр. Кырдьык, улууспутугар улахан хоромньулаах, дьон өлүүлэ̀эх баһаардар кэннилариттѝн үөһэттэн ойоҕуна, тирэх суоҕа хомоттолоох. Онтон баһаарыыныктара суох хаҥа барыахтыт буоллаҕай?

Оксана ЕВГРАФОВА.

БАЛАҔАН ЫЙЫН КҮНЭ-ДЬЫЛА

Тыа хаһаайыстыбатын улууспутаабы управлениетыгар республикатаабы күнү-дьылы биллэлиир киниитэ Ю. Н. Прошин биллэрбитинэн балаҕан ыйынаабы салгыы орто температуратта эбэх сылдьыбыт кэтэн воруу даанныйдарыттан 1-2 кыраадыһынан намыһах буолуоҕа. Ый бастакы аҥарыгар түүнүн 5 кыраадыска диэри тымныйыаҕа, хаһыгар түүһүөхтэрэ. Оттон иккис аҥарыттан түүнүн 2-7 кыраадыс тымныылар түһэллэрэ̀ күүтүллэр, оттон бүтэһик декадатыгар 7-10 кыраадыска тиийиоҕэ. Ыйдаабы орто соҕуу 30—50 мм тиийэрэ сабаҕаланар, ити эбэх сылдьыбыт кэтэн көбүүлэр нуорматыттан үрдүк.

Ый бастакы аҥарыгар сиэрэй булкаастаах ардахтар түһүөхтэрэ. Оҥор быыстарыгар үүтэй жүнэр эмиэ буолуталаан ылыахтар. Оттон ый бүтүүтүгэр инчэҕэй хаар булкаастаах сөҕүүлэр түһэллэрэ сабаҕаланар.

БИЛЛЭРИИ

«Саҥа олох» хаһыат редакцията кэнниҥ ыйдарга тахсыталаабыт нүөмэрдэр көрүллэ, түгэтиллэн аҕыллыа илиитэриҥэн уоҥна үө суоҕунан биллиҥин гонорары төлөөбөт. Бошуруос хайдах быһаарылларыттан көрөн биллэриэхпит. Онон күнү общественнай корреспонденнарбыт, бырастыы тыынаргытыгар көрдөһөбүт.

ҮЛЭҔЭ ЫҢЫРАБЫТ

Чурапчы орто оскуолатыгар МТЗ-82 тракторгa тракторист, 10-тан үөһэ саастаах охранник наадалар. Үлэ чаһын кэмигэр оскуола администрациятыгар биллэһиҥ. Охранник олорор дьиэнэ хаччыллар.

Үлэнэн хаччыйыы киниэ.

АТАСТАҺАБЫТ

УАЗ-3303 фургонун таһаҕас тиэйэр УАЗ кабинатыгар атастаһабыт. 21-419 телефонунан биллэһиҥ.

СҮТҮКТЭР

Сибирякова Мария Афанасьевна аатыгар Соловьев орто оскуолатынан бэриллибит Б 173689 №-дээх аттестат сүпүтүнэн дьиэҥ суоҕунан аҕыллар.

x x x

Местникова Сардана Афанасьевна аатыгар бэриллибит 013181 нүөмэрдээх большичнай диэс сүпүтүнэн дьиэҥ суоҕунан аҕыллар.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Чурапчы салгынньэтигэр, Октябрьскай уул., 23/1 нүөмэригэр итиннилэр систематаах квартираны. Наадыйааччылар 21-121 уоҥна 21-811 телефоннэриэн биллэһиҥ.

КУРУТУЙАН-ХАРААСТАН ТУРАН...

Киһини тиһэх суолта атаарыы хараастыылаах уоҥна дьулаанныах. Хараҕ уутун тохпутунан өлүктээх хоруобу арыаллаан күн сириттэн олох букатыннаахтык атаарыы... Орто дойдуга үөскээбит кимиэхэ барытыгар мүлчүрүйбэт суолбут быһыылаах. Бу дьыл атырдьах ыйын 8 күнүгэр Хайахсыт наһилиэгэн төрүт олохтоохторугар кутурҕаанаах күн буолан аста. Сырдык, ыраас дуһалаах, кэҥэҥэй майгыннаах, дьон туһугар эттиин-хаанныын бириилээхтик үлэлии сылдьар, Ил Түмэн аллараатыгар палататыгар Илин Хаҥаластаабы 9 №-дээх уокуруктан депутаппыт, Бэрэстэбиитэллэр палататаларын председателэ А. П. Илларионов эмискэ ыалдьан сырдык тыыннаах быстыбыта. Кини 55 сааһын туола илиҥэ, олох үлүскэн үөһүгэр сылдьыбыта.

Хайахсыт нэһилиэгиттэн чаҕыстхай, дэгиттэр талаанныах, ураты сайдыылаах ыччат этэ, дьон барыа убаастыыра, ытыктыыра, барыбытыгар истиҥ доҕор, табаарыс курдук сыһыаннаһара. Афанасий Петрович дойдутун-сиригин, дьонун-сэргэтин истиҥник таптыыра. Кинилэри барыларын кэннигэр хаалларан, биир кэрэх тылы этэр кыаҕа суох эмискэ сүрөҕэ тохтоон, врачтар уоҥна хирурдар көрөн турдахтыына өлбүтэ олус хомолтолоох, кутурҕаннаах, Хайахсыттар таптаан аатыырбытынан «Судьуйа Афоня» кылгас да үйэлээх, кэрэгэй да айдарыылаах, тоҥору дьоло суох эбиккин. Биһиги эйиниттэн олохпо үөстубат эрчимнээх, айыыныылаах үлэни, суруйар уоҥна айар ылбыстэах тыллары күүтэрбит.

Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕын Ил Түмэн Бэрэстэбиитэллэрэ̀н палататын председателин А.П. Илларионов хоруобун үтүктүн мунньахтаабыт, тыл эйиит саалаттыгар туруорбуттара, сүүһүнэн вексэлтэр кэккэлэрбиттэрэ, куоҕат тыыныгынан олохтоохторо мустубуттара. Ити хараастыылаах түгэнигэ Афанасий Петрович хоруобун аттыгар 80-тан тахсыбыт эбэ тахсыбыта (аатын-суолун эйиэхтэрэ) уоҥна:

—Тоойуом Охонноойой, эйигин урут көрбөтэх, билбэтэх ыһыбын,—диэбитэ ытык кырдьаҕас. —Мин оҕом үлэҕэ киирэрэ эйигиттэн сүбэ көрдөспүтүн бэрт эйэрэстик сүбэлээктиин үлэҕэ киллэрбитим. Ол иһин оҕом олуор диэри эн аадырыскар истиг-иҥирэх тыллары этэр этэ. Оҥу кэрэсэтэн бу тыл этэ турабын, Бырааһай, туоллаа бырааһай. Сырдык дуһуна ыраҥа кэттүн,—диэбитэ уоҥна хараҕын уутун быыстанан соттубута.

Афанасий Петровичка анаан аймахтара, табаарыстара өлбөт үйэлэрэн кэрэсэхомуруос тыллары эйиттэрэ. Сүүһүнэн, тыһыынчанан тоҕуоруспут дьон саҥатын ортотугар олус хомойбут, курутуйбут Саха Республикатын Президенэ М. Е. Николаев бочуотунай харабылга туруста, тэҥнэҥ хаамыста, кйэ буорун булларыыга эмиэ сылдьыста. Кини лиинин үрдүгэр Правительство чилиэннэрэ, Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕын Ил Түмэн, доҕотторун, табаарыстарын аатларыттан өлбөх киһи тыл, кини аатын үйэтитэргэ этилэр.

Саха Республикатын Президенэ Михаил Ефимович А. П. Илларионов уҥуоҕар Президент, Правительство, Ил Түмэн аатларыттан үйэлээх паамятынньыгы тутарга, Хайахсыт орто оскуолатыгар Афанасий Петрович Илларионов аатын киэрэргэ уураах таһаарбыта ордук үөрүүлээх. Ити кини Сахатын сирин, норуотун иннитэр үлэтин үрдүк сыанабылынан буолар дии саныыбын. Бырааһай, күндү доҕорбут.

Афанасий Петрович эн истиг доҕоруҥ Николай Черноградскай «Саха сирэ» хаһыакка суруйбутун курдук, биһиги Ошуокньабытыгар тиксэригэр эрэлбитин тиэрдэн улахан сүүктээх сиэнаабытын «алыа» гынарбытыгар эрэ тиийэбит.

Прокопий ФЛЕГОНТОВ,
тыыл, үлэ ветерана, хоту көҥүллүү кыттыылаах.

Тапталлаах бырааппыт, Мырыла олохтоохо

ДЬЯЧКОВСКАЙ Василий Николаевич

хомолтолоохтук өлбүтүн, диригинэ курутуйан туран, бары аймахтарыгар, доҕотторугар, табаарыстарыгар биллэрэбит.

Наптан убайа Н. Н. Дьячковскай, эдьиийэ Мария Зарониева, Хаҥаластан эдьиийэ Екатерина Ефремова уоҥна киниэ̀р дьиэ кэргэннэрэ.

Баранков Порфирий Максимович өлбүтүнэн диринг кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Оҕолоругар, сиэннэриэгэр, кийиитигэр, бары биэр дьонноругар Сылаатан Трофимовтар дьиэ кэргэннэрэ.

Собакин Семен Алексеевич өлбүтүнэн диринг кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Оҕолоругар, сиэннэриэгэр, кийиттэриэгэр, күүгүүтүгэр Түөйэттэн, Чурапчыттан, Мугудайтан Монастыревтар, Сылаатан Кузьминнар.

—Эмиэ киниэ̀рэ̀гэ РКП райкомун бюрота уоҥна кырдьаҕастар улууспаабы сэбиэттэрэ.

Редактор э. т. С. О. АЛЕКСЕЕВ.

НАШ АДРЕС: 678790, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21 332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредители (соучредители) газеты: Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54007. Объем—1 усл. п. лист, на 4-х страницах.

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат». с. Чурапча, ул. Карла Маркса 26 «а». Подписано в печать 27.08.97 г. Тираж 1825.

ЗАКАЗ № 94

Автор суругар этиллэр сайна редакция позициятыгар эмиэ сөп түбэлэр буолбатах. Суругуна ыйылаан чахчылар жолдьыытаахтарыгар эмиэ автор "ис бэйэтэ сүүр.